

ಸುದ್ದಿ ಬಂತು. ಒಂದೇ ದಿನ ಶ್ರದ್ಧಾಂಜಲಿ-ಶೋಕಾಚರಣೆಗಳೂ, ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯೂ ಆರಂಭವಾದವು. ಮುಂಬಯಿಯ ಜನ ತಿಲಕರ ಅಂತಿಮಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಳೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹತ್ತು ವರ್ಷದ ರಾಮಮನೋಹರ ಮಾರವಾಡಿ ಶಾಲೆಯ ಹುಡುಗರಿಗೆ ತರಗತಿಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಲು ಕರೆ ಕೊಟ್ಟು! ಶಾಲೆಯ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಶಾಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿ ಹೊರ ಬಂದು ತಿಲಕರ ಅಂತಿಮಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕಟ್ಟಾ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿದ್ದ ಹೀರಾಲಾಲರ ಹತ್ತು ವರ್ಷದ ಮಗ ರಾಮಮನೋಹರ ಲೋಹಿಯಾ ಬಾಲನಾಯಕನಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ್ದ! ಅಂದಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡ ಮಕ್ಕಳು ಕೂಡ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾ ಟೆಲಿಫೋನ್ ವೈರ್ ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ಪೋಸ್ಟ್ ಡಬ್ಬ ಎತ್ತಿ ಬಿಸಾಡುವುದು, ಸರ್ಕಾರಿ ಕಚೇರಿಗಳಿಗೆ ಕಲ್ಲೆಸೆಯುವುದು ಮುಂತಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಬಗೆಯ ಹೋರಾಟದ ಕೆಚ್ಚು ರಾಮಮನೋಹರನಲ್ಲೂ ಉಕ್ಕಿ, ಒಂದು ದಿನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಟ್ರಾಂ ಗಾಡಿಯ ವೈರ್ ಕತ್ತರಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು ದಾಖಲು ಮಾಡಿದ.

ಒಂದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಹೀರಾಲಾಲ್ ಮಗನನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಬಳಿ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ಅದು ರಾಮಮನೋಹರನ ಬದುಕಿನ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ದಿನವಾಯಿತು. ಆ ದಿನದ ದಾಖಲೆ ಲೋಹಿಯಾ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿದೆ:

‘ನನ್ನ ಎಳವೆಯಲ್ಲೇ, ನನ್ನ ಶಾಲಾ ದಿನಗಳಲ್ಲೇ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕಾಣುವ ಅವಕಾಶ ನನಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ನನ್ನ ತಂದೆ ನನ್ನನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ನನಗೆ ನೆನಪಿರುವ ಪ್ರಕಾರ, ನಾನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪಾದ ಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ್ದೆ. ಅವರು ನನ್ನ ಮೈದಡವಿದ್ದರು. ಆ ಘಟನೆ ಕುರಿತು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನ ಮೂಡಿತು... ನಮ್ಮ ಪೀಳಿಗೆಯ ಅಸಂಖ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಇಂಥದ್ದೇ ಅನುಭವ ಆಗಿರಬಹುದು; ಆ ಕರುಣಾಮಯಿಯ ದೃಢ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಿತರೂ ಆಗಿರಬಹುದು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ನನ್ನದು. ಅನಂತರದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಆ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನೊಂದು ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿ ಅರ್ಥೈಸುವ ಸೌಭಾಗ್ಯಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರರಾದವು. ನಾನಿಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ, ಆ ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಎಂದೂ ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದ ಹೊರಗಿನವರ ಕಾಲು ಮುಟ್ಟಿದವನೇ ಅಲ್ಲ.’

ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಗೆ ತೀರಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ಹೀರಾಲಾಲ್ ಮುಂಬೈ ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಮಗನೊಡನೆ ಊರಿಗೆ ಬಂದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವುದರ ಜೊತೆಗೇ ಹೀರಾಲಾಲ್ ಕೈ ಮಗ್ಗದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಟ್ಟೆ ನೇಯುವ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ಶುರು ಮಾಡಿದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫೈರ್‌ಬಾಡ್ ರೈತ ಸಮೈಲನಕ್ಕೇಂದು ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು ಲೋಹಿಯಾ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡರು. ಮಾರನೆಯ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಜವಾಹರಲಾಲ್ ಕನ್ನಡಿ, ಬಾಚಣಿಗೆ ತರಲು ರಾಮಮನೋಹರನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಇದು ಲೋಹಿಯಾ-ನೆಹರು ನಡುವಣ ಮೊದಲ ಭೇಟಿ. ‘ಇವರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಹಾ ಕೂದಲಿವೆ! ಇವರೇಕೆ ತಲೆ ಬಾಚಬೇಕು?’ ಎಂಬ ಕಿಲಾಡಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ರಾಮಮನೋಹರನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತಂತೆ!

ಹೀರಾಲಾಲ್ ಚಳುವಳಿಯ ಕೆಲಸದ ಮೇಲೆ ಊರೂರು ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ರಾಮಮನೋಹರ ಒಂದು ವರ್ಷ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಶಾಲಾಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಲು ಗಾಂಧೀಜಿ ಕೊಟ್ಟ ಕರೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕೂಡ ರಾಮಮನೋಹರ ಶಾಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಎಂದು ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮರು ವರ್ಷ ಹೀರಾಲಾಲ್ ಮಗನನ್ನು ಮುಂಬೈಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟರು. ರಾಮಮನೋಹರ ಓದು ಮುಂದುವರಿಸಿದ. 1924ರಲ್ಲಿ ಹದಿಹರೆಯದ ರಾಮಮನೋಹರ ಗಯಾದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡ. ಅದಾದ ಮರು ವರ್ಷ ಮೆಟ್ರಿಕ್ಯುಲೇಶನ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ 61 ಅಂಕ ಪಡೆದು ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಸಾದ. ಮುಂದಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮಮನೋಹರ ಮುಂಬೈ ಬಿಡುವ ಕಾಲ ಬಂತು.

ಇಸವಿ 1925. ರಾಮಮನೋಹರ ಬನಾರಸ್ ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಆರ್ಟ್ಸ್ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಎರಡು ವರ್ಷದ ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೆಟ್ ಕೋರ್ಸ್‌ಗೆ ಸೇರಿದ. ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ರಾಮಮನೋಹರ ಗೆಳೆಯರ ವಲಯದಲ್ಲಿ ರಾಮಮನೋಹರ ಲೋಹಿಯಾ ಆಗತೊಡಗಿದ.

ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೆಟ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗುವ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಯಾವುದೇ ಪುಸ್ತಕ ಓದಿದರೂ ನಿಕಟವಾಗಿ, ವಿಮರ್ಶಾ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಓದಬೇಕೆಂಬ ಎಚ್ಚರ ಲೋಹಿಯಾರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತ್ತು. ಆಗ ಬಮನ್‌ದಾಸ್ ಬಸು ಎಂಬ ಚರಿತ್ರಕಾರ ಬರೆದ ‘ರೈಸ್ ಆಫ್ ದ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಪವರ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ’ ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕ ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೆಟ್ ತರಗತಿಗೆ ಇತಿಹಾಸ ಪಠ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಲೋಹಿಯಾ ಆ ಪುಸ್ತಕದ ವಿವರಗಳನ್ನು ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿ, ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ ರೀತಿ ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತೀಯರು 140 ಜನ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಕಲ್ಲೆಸಿದ ‘ಕಾಲಾ ಕೋರರಿ’ ಅಥವಾ ‘ಕರಿ ಕೋಣೆ’ಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಹಾಕಿ ಕೊಂದರು ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಲೋಹಿಯಾ ಈ ಕುರಿತು ಇತಿಹಾಸದ ಇತರ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿ, ಈ ವರ್ಣನೆ

ನಟರಾಜ್ ಹುಳಿಯಾರ್

ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹುಳಿಯಾರಿನ ನಟರಾಜ್ ಹುಳಿಯಾರ್; ಕನ್ನಡದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲೇಖಕ. ಕಾವ್ಯ, ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ಅಂಕಣ, ಅನುವಾದ, ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಮೂಲಕ ನಟರಾಜ್ ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ-ರಾಜಕೀಯ ಕಥನಗಳು ಕನ್ನಡ ಓದುಗರ ಅರಿವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಪಠ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಊರಿನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿನ ಹುಳಿ ಹಾಗೂ ತವರುಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲ್ವವಕ್ಷದ ಸಿಹಿ-ಸತ್ಯವನ್ನು ನಟರಾಜ್ ಎಲ್ಲ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು, ಬರಹಗಳೆಲ್ಲಾ ಬೋಧನೆ-ಪ್ರಚೋದನೆಯ ಗುಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಲಂಕೇಶರೊಂದಿಗೆ ನಿಕಟ ಒಡನಾಟ ಹೊಂದಿದ್ದ ನಟರಾಜ್, ‘ಕನ್ನಡ ಟೈಮ್ಸ್’ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿ, ಕೈಗೊಂಡ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದವು.

‘ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ’, ‘ಬಸವಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಮತ್ತು ಡೇವಿಡ್ ಸಾಹೇಬರು’, ‘ಮಾಯಾಕೆನ್ನರಿ’, ‘ಕಥಾನಂತರ’ ಪ್ರಕಟಿತ ಕಥಾಸಂಕಲನಗಳು. ‘ರೂಪಕಗಳ ಸಾವು’ ಕವಿತೆಗಳ ಗುಚ್ಛ. ‘ಕಾಮನ ಹುಣ್ಣಿಮೆ’ ಕಾದಂಬರಿ. ‘ಗಾಳಿಬೆಳಕು’ ಹಾಗೂ ‘ಕನ್ನಡಿ’ ಅಂಕಣ ಬರಹಗಳ ಕೃತಿಗಳು. ‘ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಮನೆಗೆ ಬಂದ’ ವ್ಯಸಿದ ನಾಟಕ.

ತಾವು ಒಡನಾಡಿದ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳ ಕುರಿತು ನಟರಾಜ್‌ರ ಬರವಣಿಗೆ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳೂ ಆಗಿರುವುದು ವಿಶೇಷ. ಲಂಕೇಶ್ ಮತ್ತು ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ ಕುರಿತ ಸೃಜನಶೀಲ ಕಥಾನಕ ‘ಇಂತಿ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು’, ‘ಶಾಂತವೇರಿ ಗೋಪಾಲಗೌಡ’ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮಾತು-ಬರಹ-ಚಿಂತನೆಗಳ ಕುರಿತ ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿ ‘ಎಲ್ಲರ ಗಾಂಧೀಜಿ’, ರವಿಕುಮಾರ್ ಬಾಗಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಪ್ರೊ. ಎಂ.ಡಿ. ನಂಜುಂಡಸ್ವಾಮಿ ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳ ‘ಬಾರುಕೋಲು’-ಇವು ನಟರಾಜ್‌ರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳು. ಪ್ರೊ. ಎಂಡಿಎನ್ ಹೋರಾಟದ ಕಥನವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ‘ಡೈರೆಕ್ಟ್ ಆಕ್ಶನ್’ ನಾಟಕ ನಾಡಿನ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಲೋಹಿಯಾ ಅವರ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನಟರಾಜ್; ಇದೀಗ ಅವರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ‘ಸುಧಾ’ ಓದುಗರಿಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ‘ಡಾಕ್ಟರ್ ಸಾಹೇಬ’ ‘ಸುಧಾ’ದ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಪ್ರಕಟಣೆ.